

Грађани Турске гласају на референдуму који за циљ има проширење овлашћења председника Турске Реџепа Тајипа Ердогана. Новинар, дугогодишњи дописник више српских медија из Турске Војислав Лалић у интервјуу за Спутњик каже да је према последњим анализама подељен број оних који су за уставне измене и оних који су против њих.

Ердоган је рекао да је потребна промена како би се избегле крхке коалиционе владе и земља, суочена с низом сигурносних изазова, добила на стабилности. Колико је то тачно, односно, искрено са његове стране?

- Ердоган је своју иницијативу покренуо чим је изабран за председника 2014. године по старом уставу по коме је председник процедурална личности и у суштини сву власт има Влада. Међутим, он је први председник Турске који је изабран на директном гласању. Пре тога, парламент је бирао председника државе и он је ту чињеницу искористио да иницира да се промени устав и да се у Турској уведе председнички систем, нешто између онога што постоји у Америци и у Француској или, како то сам Ердоган каже,

„прилагођено турским приликама“.

Шта ако га грађани подрже?

— Уколико грађани на референдуму подрже предложене измене, сва власт ће бити у рукама шефа државе, укида се место премијера, министре ће постављати и смењивати председник, постојаће два потпредседника владе, али ће и њих именовати и смењивати Ердоган. Председник ће наравно имати кључни утицај и у именовању генерала армије, а постављаће један број судија и тужилаца у високи савет правосуђа. Реџеп Тајип Ердоган изабран је за председика Турске 2014. и овај мандат му траје до 2019. Међутим, после тога ће по новом Уставу имати још два мандата, што значи да би могао да влада до 2029.

Да ли у Турској уопште постоји опозиција?

— Постоји, али није довољно јака да би могла да га угрози. Међутим, интересантно је да партијске линије не могу буквално да се пренесу на гласање „за“ и „против“ уставних амандмана. Да није тако, Ердоган би глатко прошао, јер има парламентарну већину али анкете показују да и су и они подељени „за“ и „против“. Рекао бих да ће ипак победити Ердоган, из простог разлога што опозиција и противници уставних промена практично не могу да се чују. Lider водеће опозиционе партије Кемал Киличардоглу има 25 гласова у парламенту, секулариста је и социјалдемократа који каже: „Људи, ја немам ниједну телевизијску станицу, они имају сто канала и хиљаду новинара, не могу ништа да кажем да се то чује“. То јесте проблем и то је оно што Ердоган користи.

Шта кажу последња истраживања јавног мњења?

— Према подацима агенције Конда, три дана уочи референдума однос је био изједначен, али је био и неубичајено велики број неопредељених, чак 15 до 17 одсто и они ће највероватније одлучити исход референдума. То су млади којима је доста исламизма и фереџа, они желе да живе свој живот у 21. веку, не желе да робују ни секуларистима ни исламистима нити неким идолима. На другом месту су жене које традиционално у Турској и не излазе баш много на изборе, а сада су ваљда и збуњене, јер им ништа није јасно и трећа неопредељена група људи су Курди који не знају шта их

чека.

Да ли је спор са лидерима ЕУ ишао у корист Ердогану?

— У његовом окружењу су проценили да ће му то донети гласове. Турци су народ пун себе који за себе каже да има велику, а не освајачку историју. Они воле да чују да њихов председник каже Ангели Меркел: „Ви сте нацисти“. Три милиона Турака у иностранству има право гласа, а њему иде наруку изузетно велика излазност и то говори да је успео да тим ратом придобије велики број људи. У Турској има доста људи, исламиста који мисле да ће њихова земља изгубити свој идентитет ако уђе у ЕУ, јер је то ексклузивни хришћански клуб. Многи грађани сада више ни не желе у ЕУ, што показују и најновије анкете. Први пут од 2005, када је Турска почела преговоре, само 47 одсто грађана је за улазак у ЕУ, а раније је на исто питање подржавало 73 посто, а трећина Турака мисли и да никада неће ући у ЕУ.

Хоће ли Ердоган одржати референдум о уласку у ЕУ?

— Све зависи од овог референдума. Руку на срце, Турска није одмакла од почетка откако је почела преговоре, 1999. су добили статус кандидата, а 2005. почели су приступни преговори истог дана када и Хрватска, а Хрватска је већ 2013. године постала пуноправни члан. Турска је до данас завршила преговоре само у једном поглављу. Има неколико земаља које се противе чланству Турске у ЕУ од почетка као што су Француска и Немачка. Сада се, међутим, поставља друго питање — да ли Турска уопште може да се европеизује.

Каква је ситуација у Ердогановој странци и да ли би остао лидер уколико изгуби на референдуму?

— То би за њега био велики пораз, јер је Ердоган личност која је ударила печат на почетку 21. века. Он је на почетку стварно био реформиста, себе је представљао као муслиманског демохришћана, али се заправо само притајио. Бојао се војске, па их је ставио под контролу у чему је имао и подршку ЕУ. Он је бог у партији и нико не сме да му се супротстави. Ердоган је пун себе, арогантан, елоквентан и има фантастичан осећај за тренутак и ако не прође на овом референдуму верује се да би могао да распише

ванредне парламентарне изборе, јер би покушао да добије двотрећинску подршку у парламенту како би могао да промени постојећи Устав.

Какви су односи Турске данас са водећим светским силама?

— Доналд Трамп је непредвидив политичар који је до јуче говорио једно о Башару ел Асаду, а онда га је пре неколико дана бомбардовао. Турци још испитују шта ће донети нова америчка администрација, а једина велика позитивна ствар која одјекнула у Турској је бомбардовање Сирије. Подсетићу да се Ердоган после кратког премишљања, када је „Арапско пролеће“ стигло у Сирију 2011. окренуо против Асада. Они су до тада били и породични пријатељи, ишли су заједно на годишње одморе, а одржавали су и заједничке састанке влада. Успели су да преброде кризу који је Асадов отац оставио у наслеђе, јер су га Турци оптуживали да пружа уточиште Курдима. Међутим, када се десило „Арапско пролеће“ Ердоган је подлегао проценама Запада и мислио је да ће Асад да оде тако брзо као што су отишли Гадафи и Мубарак, није очекивао да ће се оволико дуго одржати. Бараку Обами Турци нису опростили две ствари, што није интервенисао због измишљеног или тачног коришћења хемијског оружја пре једно пет година и зато што није изручио имама Фетулаха Гулена, који је осумњичен да је извршио покушај пуча средином прошле године.

А како тумачите промену односа према Русији?

— Што се Русије тиче, нико није очекивао да ће се Ердоган извинити Владимиру Путину због обарања руског авиона, али је спас турске економије био пресудан. Постоје информације да је Путин упозорио Ердогана на пуч али исто тако и да је пуч организовао сам председник Турске, што је изјавио и шеф немачке обавештајне службе. Ердогану је био потребан повод за садашњу ситуацију у земљи, хтео је да ућутка противнике, а ванредно стање траје од лета прошле године.

Уколико Турска купи од Русије С-400, да ли би то закомпликовало њихов останак у НАТО-у?

— Нисам сигуран да ће се то десити, јер је Турска од 1952. у Алијанси и кључни је пункт на југоистоку. Не може лако да изађе из НАТО-а јер је технолошки у наоружању везан

за Алијансу. Он је само због обрачуна са Западом рекао да ће купити неке ракетне системе од Кине али је одустао, јер им је речено да се то не уклапа у њихове постојеће. Претпостављам да је иста ситуација и са куповином наоружања од Русије.

Ердоган све време прети мигрантима, хоће ли их пустити?

— Зависиће од исхода референдума. Ако победи, сигурно ће и даље преговарати. Турска је упала у Сирију и ослободила 2.000 квадратних километара не због ДАЕШ-а, већ због Курда који су за њу терористи. Ердоган је поручио САД да би то могла да буде зона безбедности у којој ће бити смештене избеглице. Рекао бих ипак да је то питање и даље на дневном реду, као и да га Турска користи да уцењује ЕУ.

Да ли можете да нам појасните зашто сада скоро сви министри у Влади Турске имају бркове?

— То је нешто што вуче корене из традиције. На пример, све супруге министара носе мараме као што то чини и Ердоганова супруга. Сви у Влади мање-више личе на њега, а покорност чак иде до те мере да је садашњи премијер Бинали Јилдирим рекао: „Важно је да се уведе председнички систем, није важно што ја нећу бити премијер“.

(Спутњик)